

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi
<https://doi.org/10.37093/ijsi.1140519>

Rusya Federasyonu-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri: Çok Kutupluluğun İnşası

Niyazi İpek*

Öz

Uluslararası sistem tarihsel süreç içerisinde pek çok defa olduğu gibi günümüzde bir kere daha yeniden yapılanmaktadır. Dünya siyasetinin büyük aktörleri Rusya Federasyonu (RF) ve Çin Halk Cumhuriyeti (Çin), sistemin yeniden yapılanma sürecini hem söylem hem de eylem düzeyinde etkileme kapasitesine sahiptir. Kurumsallaşan ve liderlik düzeyinde geliştirilen ilişkilerin mütteliklik değeri herhangi bir anlaşmayla teyit edilmediyse de her iki ülke lideri de bu iş birliğini en ileri düzeyde ve çok değerli olduğunu defaten vurgulamaktadır. RF ve Çin'i yakınlaştıran pek çok ortak nokta olmakla birlikte 'çok kutupluluk' söylemi, bunun en kapsayıcı ve sistemik olanı olarak öne çıkmaktadır. Makale, RF ve Çin arasında özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişen ikili ilişkilerin bir 'güç merkezi' oluşturduğunu, bu güç merkezinin uluslararası sistemin inşasını etkilediğini ve taraflar arası ilişkilerin taşıdığı çeşitli zayıf noktalara rağmen bir alt-sistem özelliği sergilediğini ileri sürmektedir. Çalışmada, RF ve Çin'in iddiası olarak çok kutupluluk inşası irdelenecek ve bu iddiaların geçerliliği alt-sistem analizi çerçevesinde sınanacaktır. Bu noktada alt-sistem analizi, kutuplaşma eğiliminin ölçüğü olarak kullanılacaktır. Çalışma, bölgesel alt-sistem düzeyinde ele alınacak; analiz birimi olarak RF-Çin ilişkilerinin eksenine odaklanacaktır. Bu bağlamda çalışmanın temel sorunsalı, RF ve Çin'in kolektif biçimde geliştirdikleri çok kutupluluk iddiasının pratik bir değer ifade edip etmediğidir. Çalışmanın temel savı ise RF ve Çin ilişkilerinin kendi etki alanlarında yarattıkları ve inşa ettikleri 'güç merkezi' ile sistemin çok merkezli görünümünü arttırdıkları yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Alt-sistem analizi, Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, çok kutupluluk, güç merkezi.

Jel Kodları: F50, H77, N45.

Cite this article: İpek, N. (2022). Rusya Federasyonu-Çin Halk Cumhuriyeti ilişkileri: Çok kutupluluğun inşası. *International Journal of Social Inquiry*, 15(2), 395–414. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1140519>

* Dr. Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ardahan, Türkiye.
E-posta: niyaziipek@ardahan.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6893-4537>

Article Information

Received 04 July 2022; First Revised 31 Oct 2022; Last Revised 08 Nov 2022; Accepted: 09 Nov 2022; Available online: 30 Dec 2022

Relations Between the Russian Federation and the People's Republic of China: Building Multipolarity

Abstract

The international system, as it has been so many times, today, is undergoing a restructuring process once again. The Russian Federation and the People's Republic of China, which are among the great states of world politics, have the capacity to influence the restructuring process of the system at both rhetorical and action levels. Although the alliance value of the institutionalized relations developed at the leadership level has not been confirmed by any agreement, the leaders of both countries emphasize that this cooperation is at the highest level and is very valuable. Although there are many common points that bring RF and China together, the discourse of multipolarity stands out as the most inclusive and systemic one. The article argues that the bilateral relations that developed between the RF and China, especially in the post-Cold War period, constitute a 'power center', that this power center affects the construction of the international system and exhibits a sub-system characteristic despite various weak points of the relations between the parties. In the study, the construction of multipolarity as the claim of Russia and China will be examined and the validity of these claims will be tried to be tested within the framework of subsystem analysis. At this point, subsystem analysis will be used as the scale of polarization tendency. The study will be dealt with at the regional subsystem level and will focus on the axis of Russia-China relations as a unit of analysis. The research question of this study is whether the multipolarity claim developed by Russia and China collectively has practical value. The main argument of the study is that the relations between Russia and China created their own hinterlands and increased the multicenter appearance of the system with the 'power center' they built.

Keywords: subsystem analysis, Russian Federation, People's Republic of China, multipolarity, power center

Jel Codes: F50, H77, N45.

1. Giriş

Uluslararası sistem, tarihsel süreç içerisinde pek çok defa olduğu gibi günümüzde bir kere daha yeniden yapılanma süreci yaşamaktadır. Bu defa süreç, öncekilerden farklı olarak büyük bir sıcak savaşın ya da yıkımın ardından değil, sistemin ana oyuncularından birisinin jeopolitik varlığının sona ermesiyle başlamıştır. Daha geniş bir ifade ile belirtirsek Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin hukuksal varlığının sona ermesiyle uluslararası sistemin iki kutuplu yapısı çözülmüş ancak yapının nihai hali henüz oluşmamıştır. Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sisteminin hâkim gücü olarak kalan Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin iddia ettiği *Yeni Dünya Düzeni*, hâlâ uluslararası ilişkilerin yapısına ilişkin en güçlü savlardan biri olarak durmaktadır. Buna mukabil RF ve Çin tarafından kolektif olarak geliştirilen *çok kutupluluk* söylemi, uluslararası ilişkilerin yapısına yönelik ciddi bir karşı iddia olarak ABD savlarına meydan okumaktadır.

Uluslararası yapının oluşması, şüphesiz ki uluslararası ilişkilerin belirli bir istikrar, süreklilik ve öngörülebilirlik kazanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu süreci etkileyen iki güçlü aktör olarak RF ve Çin arasındaki ilişkileri incelemek bu bağlamda önem kazanmaktadır.

Çalışmada, RF ve Çin'in ortak iddiaları olarak çok kutupluluk söylemi irdelenmiş ve bu iddiaların geçerliliği alt-sistem analizi çerçevesinde sınanmıştır. Başka bir ifadeyle; bölgesel alt-sistem analizinin temel savları bağlamında RF ve Çin arasındaki 'müttefikliğin' *kutup* değeri ifade edip etmediği ortaya konmaya çalışılmıştır. RF ve Çin'in tanımladığı çok kutupluluk prensiplerinin neler olduğu, tanımlanan diğer kutupların hangileri olduğu veya sistemin nasıl bir yapısal görünüm arz ettiği gibi soruların cevabını aramak, bu çalışmanın kapsamı dışında kalmakta ve başka bir çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın sorunsalı, RF ve Çin'in kolektif biçimde geliştirdikleri çok kutupluluk iddiasının pratik bir değer ifade edip etmediğidir.

Yukarıda genel ve soyut olarak aktardığımız bilgiler kapsamında çalışma, ilk olarak RF ile Çin arasındaki ilişkilerin karakterine odaklanmaktadır. Bu kısımda iki kadim komşunun ilişkilerinin çatışmacı doğasına değinildikten sonra iş birliğini doğuran etmenler analiz edilmiştir. İkinci kısımda, iki devlet arasındaki iş birliğinin kavramsal boyutu ele alınmıştır. Burada, tarafları ortak paydada buluşturan çok kutupluluk söyleminin kolektif biçimde oluşturulduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Üçüncü kısımda yöntem tartışması yapılmış ve alt-sistem analizi, çalışmanın temel kuramsal çerçevesi olarak tespit edilmiştir. Son kısımda ise çok kutupluluk söyleminde birleşen ve bunu kurumsallaştırmaya çalışan RF ve Çin'in, bu iddialarını ne ölçüde gerçekleştirdikleri, Brecher'in geliştirdiği model ekseninde tartışılmıştır.

2. RF-Çin İlişkilerinin Doğası

Asya'nın iki büyük aktörü olarak RF ve Çin, birbirine yakın coğrafyaları paylaşan ancak farklı kültürel değerleri temsil eden iki büyük medeniyetin taşıyıcılarıdır. Aralarındaki diplomatik ilişki 17. yüzyıla kadar gitse de iki komşunun toplumsal etkileşimi sınırlı kalmış ve karşılıklı algıları her zaman dostane olmamıştır. 17. yüzyılın başında fethettikleri topraklar sonucunda büyüyen siyasi sınırları birbirine temas eden dönemin Rus Çarlığı ile Çing Handanlığı tarafından yönetilen coğrafyanın kadim Rus ve Çin devletleri, aralarındaki sınır hattını savaş yoluyla değil, diplomasi yoluyla çözmeyi tercih etmiştir. 1618 ile 1689 yılları arasında süren müzakereler sonucunda aynı zamanda iki devlet arasındaki ilk anlaşma olma özeliği taşıyan Nerçinsk Anlaşması (1689) ile sınırlar belirlenmiştir (Çernikova, 2015, s. 43.)

İki medeniyet arasında oldukça uzun bir temas hattı vardı ve bu temas, her iki medeniyetin karşılıklı olarak birbiri ile kimi zaman ticaret yapmasını, kimi zamansa çatışmasını beraberinde getirmiştir (Çernikova, 2015, s. 43.) Taraflar arasındaki inişli çıkışlı ilişkiler ekonomik, politik ve kültürel düzeyde seyretmeye devam etmiştir. Bununla birlikte aralarındaki ilişkinin doğası daha ziyade rekabet üzerine kurulmuş ve genellikle karşılıklı korku üretmiştir (Malyarenko, 2014). Zira her iki devlet de topraklarını birbirinin aleyhine genişletmiş, dolayısıyla karşılıklı askeri tehdit üretmiştir. Bununla birlikte, Çin'in Japonya ile 1894 yılında yaptığı savaşı kaybetmesi neticesinde ağır koşulları kabul etmek zorunda kalması ancak Rusya'nın da içinde bulunduğu Batılı devletlerin, Japonya'nın anakaradaki etkisini sınırlamak için Çin'i desteklemiş ve barış koşullarını Çin'in lehine değiştirmiş olması, Rus ve Çin devletleri arasındaki algıyı olumlu etkilemiştir. Ne var ki bunun karşılığını, Çin'de çeşitli ayrıcalıklar elde ederek alan Batılı ülkeler, Çin'de çeşitli ayaklanmalara ve isyanlara yol açmış ve nihayetinde 1899 yılında Boksör Ayaklanması başlamıştır.

Adı geçen ayaklanma, Rus ve Çin devletleri arasındaki karşılıklı algının inşa edilmesinde oynadığı rol itibariyle önemlidir. Elde ettikleri toprak kazanımları sonucunda siyasi sınırları birbirine yaklaşan Rus ve Çin devletleri, söz konusu ayaklanmanın neden olduğu kırılmaya rağmen, küçük çaplı sınır çatışmaları dışında birbirlerine karşı topyekûn olarak karşı karşıya gelmemiş ve açık bir düşmanlık üretmemiştir.

Farklı medeniyetlerin ve kültürlerin taşıyıcıları olan Rus ve Çin devletleri, 17. ve 19. yüzyıllar arasında birbirlerini sınırlı olarak inşa etmiş ve daha ziyade durağan bir ilişki seyri izlemişlerdir. İkinci Dünya Savaşına giden uluslararası ilişkiler koşullarında bu defa daha yoğun olarak gerçekleşen ilişkiler, İkinci Dünya Savaşının ardından yeni bir evreyi ulaştırmıştır.

İki devlet arasındaki ilişkinin inişli çıkışlı seyri Soğuk Savaş döneminde de sürmüştür; taraflar arasında oluşan komünizme dair yorum farkı ve liderlik mücadelesi, iki ülkenin aynı ideolojik zemine durmasına karşın farklı politik pozisyonlar üretmesine neden olmuştur. Çin'de yaşanan

iç savaşta komünistler galip gelip Çin'i Doğu Blokunda konumlayınca, ABD-SSCB rekabetinde güç dengesi SSCB lehine etkilenmiştir. Bu noktada, SSCB-Çin arasında 1950 yılında 30 yıllığına imzalanan İttifak, Dostluk ve Karşılıklı Yardım Antlaşması, taraflar arasındaki iş birliğine dair önemli bir göstergedydi (Çolakoğlu, 1999, s. 15). Ne var ki taraflar arasındaki olumlu hava uzun sürmeyecektir.

1956 yılına kadar nispeten olumlu seyreden ilişkiler, tarafların birbirinin ideolojik ve jeopolitik tercihlerini sorgulamasıyla bozulmuştur (Özsağlam, 2019, s. 74). Bu dönemde Çin, SSCB'yi komünizmden sapmakla suçlarken SSCB de Çin'i, maceracı politikalar izlemekle ve komünist hareketi parçalamakla suçlamıştır (Madra, 1971, s. 276). Ulusal çıkarın öncelendiği ancak ideoloji ile bezeli bu rekabet, taraflar arasında çok sayıda ancak küçük ölçekli sıcak çatışmanın yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Başka bir ifadeyle, taraflar arasında 19. yüzyıldan beri yaşanan toprak uyuşmazlıkları, Çin tarafından Rus devletine yönelen ve Boksör Ayaklanmasından beslenen olumsuz algı, komünist kampta liderlik mücadelesi, ideolojik yorum farkı ve dış politika uygulamalarındaki farklılıklar, SSCB ile Çin'i Soğuk Savaşın sonuna kadar karşı karşıya getirmiştir (Sander, 1966, s. 254).

Taraflar arasındaki bu ayrışma ve rekabet, ABD'nin Çin üzerinden bölgeye girmeye çalışması ile sonuçlanmış, böylece komünist blokta ciddi bir jeopolitik çatlak meydana gelmiştir. ABD Başkanı Nixon'ın Ulusa Güvenlik Danışmanı Kissinger'ın 1971'de Çin'i ziyaret etmesi, dengeleri etkileyecek nitelikteydi zira muhtemel bir ABD-Çin yakınlaşması, SSCB'yi zor durumda bırakacak ve ABD'nin küresel hegemonyasını güçlendirecekti (Kissinger, 2006, ss. 681-701). Nitekim ABD-Çin yakınlaşması gerçekleşmiş ve Çin'in küresel konumu SSCB aleyhine iyileşmiştir. SSCB'nin buna yanıtı ise ABD ile ilişkileri daha da iyileştirmek olmuştur. Böylece SSCB ile Çin arasında yaşanan rekabet, komünist bloku zayıflatmış ve ABD'nin bölgedeki nüfuzunu arttırmıştır (Dedekoca, 2017, s. 146).

Soğuk Savaş sonrası dönemde iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir yöne evrilmiştir. RF, 1990'lı yıllarda yaşadığı sancılı geçiş sürecinin ardından Putin iktidarı ile birlikte uluslararası sistemde yeniden güçlü bir şekilde yer almış; Çin ise küresel ölçekli politika geliştirme ve etki yaratma yeteneğini geliştirmiştir. Bu dönemde her iki devlet de benzer dış politik önceliklere sahip olmuştur. Avrasya'da meydana gelen güç boşluğunu doldurmak, Asya'da bölge dışı bir aktörün etkinlik kurmasını engellemek, Batı merkezli dünya politikasını reddetmek ve NATO'nun genişlemesini sınırlamak, dış politikalarındaki ortak yönelimlerinden yalnızca birkaçıdır. Bu noktada Soğuk Savaş sonrası uluslararası konjonktür, RF ve Çin'i birlikte hareket etmeye itmiş ve iki devlet arasındaki ilişkileri pekiştirmiştir. Öyle ki bu iki aktör, küresel gelişmeler karşısında ortak tavır geliştirmiş ve birbirlerinin ulusal rollerini benimseyip, desteklemişlerdir.

RF ve Çin'i ortak tavır geliştirmeye yönelten temel etmenlerden biri de ABD'nin Soğuk Savaş sonrasındaki uluslararası sistemi 'görme' biçimiydi. ABD'nin gerek bölgesel gerekse küresel ölçekli politikaları, sistem içerisinde teklifine ve hareket serbestisine dayanmaktaydı. "Yeni Dünya Düzeni"nin yegâne kural koyucusu ve oyun kurucusu ABD olmuştu ancak bu sistem, Soğuk Savaş dönemindeki SSCB gibi dengeleyici bir güçten yoksundu. Bu koşullarda ABD, sistemin hegemon gücü gibi davranabilmiştir. ABD'nin 2001'de Afganistan ve 2003'teki Irak operasyonları; NATO'yu genişletmeye devam ettirmesi, AB'nin, Rusya'nın Yakın Çevresi aleyhine genişlemesini desteklemesi, RF'nin etki alanındaki renkli devrimleri desteklemesi, kendi normlarını sisteme dayatması ve nihayetinde RF ve Çin'in çıkarlarını yok sayması, sistemin dengeleyici bir güçten yoksun olmasının sonuçları olarak okunabilir. ABD'nin 3 Mart 2021'de yayımladığı Geçici Stratejik Güvenlik Belgesi, bunu son örneklerinden bir olarak kayda geçmiştir. Zira bu belgede ABD, RF ve Çin'i ABD çıkarlarına engellemeye niyetli ve küresel

istikrarı bozucu ülkeler olarak nitelemiş ve bu ülkelerin yükselişini kendi ulusal güvenliği açısından tehdit olarak değerlendirmiştir (Biden, 2021, s. 8).

ABD'nin bu yönde izlediği dış politika, RF ve Çin'i konsolide etmiştir. Bu iki aktör, aralarındaki iş birliğinin muhtemel kazanımlarını hedefleyerek, yaşadıkları ihtilafları çözmeyi ve ortaklıklarını geliştirmeyi önceliklendirmiştir (Marakhovsky, 2017). Bir anlamda ABD, uluslararası ilişkilerin doğasını tetiklemiş ve kendi karşıtı olarak RF-Çin ortaklığının ortaya çıkışını hızlandırmıştır. NATO'nun 2022 Madrid Zirvesi'nin ardından yayımladığı deklarasyonda (NATO, 2022), Çin ve özellikle Rusya'nın müttefiklerin güvenliğine ve Avrupa-Atlantik bölgesindeki barış ve istikrara yönelik en önemli ve doğrudan tehdit olarak vurgulanması, bu bağlamda değerlendirilebilir.

RF ve Çin'i ortak paydada buluşturan bir başka önemli etmen, Japonya'nın bölgedeki özel konumudur. Japonya, RF ile Kuril Adaları konusunda; Çin ile Senkaku/Diaoyu Adaları konusundaki ihtilafları çözüme ulaştırabilmiş değerlidir. Üstelik ABD, bölgedeki kendi askeri varlığına meşruiyet kazandırmak amacıyla Japonya'nın muhtemel tehdidini gündeme getirerek Doğu Asya'nın hassas güç dengelerini istikrarsızlaştırmaya devam etmektedir (Muhammed & Ishihara, 1995/1998, s. 150). Üstelik Japonya, bölgedeki güvenlik ittifaklarına dahil olarak ve askeri bütçesini arttırma kararı alarak bu şüpheleri beslemektedir. Günümüz koşullarında olağan gibi görünse de Japonya'nın mevcut şartlarda süper güç olma yolundaki istikrarlı ilerleyişinin uluslararası çıktılarının neler olabileceği iyi hesaplanmalıdır (Leonard, 2022). ABD'nin Doğu Asya denklemiindeki konumu da düşünüldüğünde Japonya, RF ve Çin arasında yaşanan ihtilafların ikili ilişkilerin ötesinde anlam ifade ettiği ve RF-Çin yakınlaşmasını kuvvetlendirdiği ileri sürülebilir. Bu noktada RF ve Çin ilişkilerinin gelişmesinde, ilişkilerin kendi dinamiklerinin yanında Japonya'nın ve ABD'nin hızlandırıcı etkileri göz ardı edilmemelidir.

RF ve Çin, ABD karşıtlığı gibi güçlü bir motivasyonla yaklaşırken Rusya tarafından "sarı tehlike" olarak anılan Çinli işçilerin RF'deki varlığının yarattığı risk algıları, iki devlet arasında Orta Asya'daki zımnî etkinlik mücadelesi, Çin'in dengelenmesi giderek güçleşen ekonomik ve politik yükselişi gibi etmenlerse taraflar arasındaki rekabeti gündemde tutmaktadır (Kim, 2017). Özellikle Çin'in Rusya'da bulunan işçilerinin kalıcı olacağına ve bunun zamanla Çin tarafından toprak talebine dönüşeceğine dair üstü örtülü çekince, taraflar arasındaki ilişkilerin zayıf karnı olarak kalmayı sürdürmektedir. Putin tarafından açıkça dillendirilen durum, Rusya'nın geniş topraklarına karşılık çok sayıda Çinli nüfusun Rusya'ya yerleşmesi ve bunun neden olduğu toplumsal güvenlik zafiyetini ifade etmektedir ve bu durum, Çin'in Rusya'daki imajını olumsuz etkilemektedir (Özcan, 2021, s. 868). Bununla birlikte Çin'in geliştirdiği Bir Kuşak-Bir Yol Projesi ile Rusya'nın beka alanı olarak tanımladığı sahadaki etkinliğini arttırmakta ve Rusya'nın nüfuzunu zayıflatacağı endişesi, ikili ilişkileri hassas bir zemine yerleştirmektedir. Zira Çin, bu girişim ile etkin bir çekim merkezi inşa etmektedir (Kotkin, 2016). Üstelik Çin'in özgün dış politikası, küresel ve bölgesel politikadaki etkinliğini RF aleyhine genişletme şüphelerini arttırmaktadır (Engin Güder & Pekcan, 2020, s. 174). Ancak tarafların, aralarındaki iş birliğinin muhtemel kazanımlarına yüksek değer atfetmeleri, iki devlet arasındaki ilişkinin rekabetçi doğasını ortadan kaldırmasa da bunun açıkça yaşanmasını ertelemekte ve iş birliğini öncelemeyi mümkün kılmaktadır.

Unutmamak gerekir ki RF ve Çin arasında bir müttefiklik anlaşması yoktur ve taraflar arasındaki iş birliği, liderlerin inisiyatifine sıkı sıkıya bağlıdır (Maizland, 2022). Tarafların devlet gelenekleri göz önüne alındığında olağan karşılanabilecek bu müttefiklik düzeyinin hukuki bir mahiyete bürünmemiş olması taraflar arasındaki ilişkilerde zayıflık olarak düşünülmemelidir. Çin'in temkinli ve düşman yaratmayan dış politika ilkesi ve RF ile Çin arasındaki uluslararası örgütler vasıtasıyla sağlanan kurumsal iş birliği seviyesi düşünüldüğünde, ikili ilişkilerin güçlü bir zeminde geliştiği saptaması yapılmalıdır.

3. Çok Kutupluluk Söyleminin Kolektif İnşası

İlişkilerinin rekabetçi doğasına rağmen ortak meydan okumalar karşısında ortak tavır geliştirmeleri halinde kayda değer kazanımlar elde edebileceklerini hesaplayan RF ve Çin, çok kutuplu dünya söylemini en üst düzeyde dile getirmektedirler (Putin, 2022).

Çok kutupluluk söyleminin geliştirilmesi noktasında Çin'in inisiyatif sahibi olduğu gözlenmektedir. 1992 yılı gibi kendi bağlamında erken bir tarihte Çin lideri Zemin, çok kutupluluğun aktif olarak sağlanması gereği üzerinde durmuştur. RF bu söyleme 90'lı yılların ortalarından itibaren etkin olarak eşlik etmeye başlamıştır. Söylem birliği geliştiren taraflar, 1996 yılında, daha sonra Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) adını alacak olan Şangay Beşlisi olarak bu söylemi kurumsal anlamda hayata geçirmeye girişmişlerdir. Küresel sistemin yapısına dair ortak yaklaşım ivme kazanarak devam etmiştir. 1997 yılında Çin, çok kutuplu küresel sistemin gelişmekte ve kurumlarının oluşmakta olduğunu açık olarak beyan etmiştir (Yi, 2005, s. 107).

Tarafların çok kutupluluk söylemi, 1997 yılında imzaladıkları "Çok Kutuplu Dünya ve Yeni Uluslararası Düzenin Oluşturulmasına Dair RF-Çin Ortak Deklarasyonu" ile resmîyet kazanmıştır (Kremlin, 1997). 2005 yılında taraflar arasında imzalanan "21. Yüzyılda Küresel Düzen Hakkında RF-Çin Ortak Deklarasyonu" ise çok kutupluluk söyleminin kavramsal içeriğini oluşturma noktasında önemli bir adım olarak kayda geçmiştir (Kremlin, 2005). Bu deklarasyonda taraflar, ABD'nin hegemonyasını açık olarak reddetmiş ve çok kutupluluğu savunmuştur. Söz konusu deklarasyon, çok kutupluluğun prensiplerine işaret etmesi bakımından da önemlidir. Bu, RF ve Çin'in tepkisel olmaktan ziyade, sistematik bir yaklaşım geliştirme çabasında olduklarını ifade etmektedir.

İçeriği ve prensipleri tartışmalı kalmaya devam etse de çok kutupluluk, RF ve Çin'in dış politik önceliklerini oluşturmaya devam etmektedir (Rojkov, 2009). Böylelikle, sistemi biçimlendirecek kaynaklarına sahip olan RF ve Çin, çok kutupluluğu gerek söylem gerekse eylem düzeyinde geliştirmeye ve kurumsallaştırmaya odaklanmıştır (Saçko, 2003, s. 48). Çok kutupluluk söylemi, devam eden süreçte Rus dış politikasının ana eksenini oluşturmaya başlamış ve RF'nin Grand Stratejisi haline gelmiştir. Benzer şekilde Çin de çok kutupluluk söylemini RF'ye kıyasla daha ılımlı olmak kaydıyla dış politikasının temel belirleyicilerinden biri olarak belirlemiştir. Bugün Asya yükselişini temsil eden aktörlerden biri olarak Çin, uluslararası sistemin giderek güçlenen aktörü olarak öne çıkmaktadır.

Ne var ki Çin'in istikrarlı ve giderek ivme kazanan yükselişi RF'yi daha etkin bir dış politika izlemeye itmiştir. Nitekim Putin'in 2007 Münih Konferansındaki çıkışıyla RF, Çin'in çok kutupluluk söylemi konusundaki inisiyatifine ortak olmuştur. Bu konuşması ile Putin, çok kutupluluk iddiasını açıkça dillendirmiş ve bundan sonraki her fırsatta söylemini geliştirmiştir. Durum değişimini, yani Rusya'nın Çin inisiyatifindeki çok kutupluluk söylemine ortak olması ve daha yüksek sesle dillendirmesi, Rus siyasetindeki Avrasyacı eğilimle açıklanabilir. Zira Avrasyacılığın izdüşümü Putin'in söylemlerinde ve Rus dış politikasında yer bulmaktadır (İpek, 2022, s. 42). Rusya'nın, sistemin etkin aktörlerinden biri olması ve yakın çevresinde mutlak egemenlik kurması gerektiği görüşü de Avrasyacı savlar ile Rus dış politikası eyleminin örtüştüğü noktalardan biridir. Bununla birlikte Dış Politika konseptlerinde de çok kutupluluk açık olarak vurgulanmakta ve küresel istikrarın ve güvenliğin koşulu olarak belirtilmektedir (Güler & Teke, 2021, s. 28; Kremlin, 2016).

Rusya'nın Çin ile yaşanan sınır ihtilaflarını çözme ve kurumsal iş birliği geliştirme isteğini, Asyalı devletlerle olan iş birliğini derinleştirme girişimlerini, 'Yakın Çevresi' ile olan ilişkileri istikrarlı kılma mücadelesini, sınır dışı askeri operasyonlara katılımını, AB ile yakınlaşma arzusunu, Kovid-19 ile mücadelede uluslararası iş birliğini tesis etme girişimlerini, yukarıda

anlatılanlar bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Bu açıdan RF-Çin ilişkileri, rekabet özeliğine sahip, tehdit potansiyelini barındıran ancak karşılıklı tamamlayıcılık özelliği sergileyen ve ortak bir dünya tahayyülünde buluşan bir yapı ortaya koymaktadır. Görünen o ki, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin yarattığı koşullar, RF ve Çin'i yaklaştırmış ve dünya düzenine dair ortak bir amaçta birleştirmiştir: Çok Kutupluluk.

Ancak taraflar gerek 1997 Sözleşmesinde, gerek 2001 Deklarasyonunda, gerekse de resmî belge ve beyanatlarında 'çok kutupluluk' tabirini kullansalar da zaman içinde söylemlerini değiştirmiş ve esasında cepheleşmeyi değil; aksine, çeşitli sayıda güç merkezini ifade etiklerini beyan etmişlerdir. Hem RF hem Çin, cepheleşmeyi reddettiklerini açıkça belirtmekte ve aralarındaki ilişkiyi 'müttefiklik' olarak değil, 'ortaklık' olarak nitelendirmektedirler. Buna göre taraflar, uluslararası ilişkileri sınırlayan ve içinde yer alan üyelerin dış politika seçeneklerini kısıtlayan kutuplaşmayı değil, ilişkileri eşitler arasında sürdürmeye olanak sağlayan ve tek bir aktörün hegemonyasını reddeden çok merkezliliği savunmaktadır. Bu tutum, tarafların BM sisteminin öngördüğü çok merkezli düzeni açıkça desteklemeleri ile pekişmektedir (Korkmaz, 2020).

4. Alt-Sistem Analizi Bağlamında Yöntem Tartışması

Alt-sistemler, uluslararası sistemin parçaları olarak hem kendi içinde yoğun bir etkileşimi hem de tarihsel ve kültürel bağlamda belirli bir benzeşimi ifade ederler. Bu noktada kültürel benzeşim bir ön koşul değil, pekiştirici etmendir. Alt-sistemler, varlıklarını küresel güç denklemlerinde ve diğer alt-sistem ile olan ilişkilerde göstermektedirler. Dolayısıyla bir alt-sistemin uluslararası konumu, bu alt-sistemin uluslararası sistemle karşılıklı olarak oluşturduğu ilişkiler ağı ve bu yapıyı etkileme kabiliyeti ile belirlenebilir (Sümer, 2011, s. 203).

Yukarıda anlatılanlar bağlamında düşünüldüğünde, RF-Çin alt-sistemi, salt coğrafi yakınlık ile değil, aralarındaki ulusal rol ve rol reçetelerindeki uyum, dış politikadaki koordinasyon ve küresel siyasete dair geliştirdikleri ortak söylemleri ile açıklanmaktadır. Bununla birlikte taraflar arasındaki alt-sistem, kurumsallaşmaya devam etmekle birlikte temel olarak ABD karşıtlığından beslenmesi ve RF ile Çin arasındaki karşılıklı tehdit algısının varlığı gibi etmenler nedeniyle, çeşitli zayıflıklar da taşımaktadır.

Makalenin odak noktasının, var olduğu savlanan bu alt-sistemin üyeleri olan RF ve Çin'in geliştirdiği çok kutupluluk söyleminin pratik değerini ölçmek olduğu düşünüldüğünde alt-sistem analizinin, iyi bir ölçü aracı işlevi göreceği kabul edilmiştir. Bu model, Brecher tarafından, uluslararası sistemi SSCB ve ABD arasındaki ilişkilerle açıklamaya indirgeyen çalışmalara bir tepki olarak geliştirilmiştir (Karaca & Yüce, 2017, s. 159). Bu noktada Brecher, geliştirdiği model ve savlarla, bu çalışma için iyi bir anlam çerçevesi sunmuştur.

Brecher'in geliştirdiği alt-sistem analizi, sonraki çalışmalarla biçimlenmeye devam ettiyse de iki ana eksenini muhafaza etmiştir. "Yapı" (structure) ve "doku" (texture) bağlamında geliştirilen modelde "structure", sistemi oluşturan birimlerin ikili ve çok taraflı ilişkilerinin temel özelliklerini belirtmek için kullanılırken "texture", bu ilişkilerin gerçekleştiği çevrenin (maddi, ideolojik, politik) koşullarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Brecher, 1963, s. 218). Bu analiz modeline göre, bir alt sistemin yapısal özellikleri; güç seviyesi, iktidarın katmanlaşması (gücün yatay yapılara eklenmesi), etkileşim yoğunluğu, siyasi, askeri ve ekonomik organizasyonlar, alt-sistemlere nüfuz etme ve alt-sistemlerden etkilenme durumlarını belirtir. Dokusal özellikler ise aktörler arasındaki iletişim seviyesi, değerlerin homojenliği, siyasi sistemlerin ortaklığı ve siyasi sistem birimlerinin iç istikrarına ilişkindir. Başka bir ifadeyle yapı, sistemi oluşturan birimler

arasındaki ilişkileri göstermek için kullanılırken; "doku", bu ilişkilere işlevsellik kazandıran daha geniş çevreyi ele almaktadır (Karaca & Yüce, 2017, s. 159).

Brecher, alt-sistem analizini geliştirirken çeşitli koşullar ve bilimsel yöntemler önermiştir. Buna göre bir alt-sistemin varlığı şu altı koşula bağlanmıştır: ilki, alt-sistemin kapsamıdır ki, coğrafi bölgeye odaklanma ile sınırlı olmalıdır. İkincisi, bir alt-sistemden bahsedilebilmesi için bölgede en az üç aktör bulunmalıdır. Üçüncü olarak, aktörler birlikte ele alındıklarında, diğer aktörler tarafından nesnel olarak küresel sistemin kendine özgü bir topluluğu, bölgesi veya bölümünü oluşturdukları kabul edilmeli; üyeler kendilerini bu şekilde tanımlamalıdır. Beşinci olarak, bölgesel aktörler güçlerini hem küresel hem de bölgesel sistemlerde değişen düzeylerde kullanma fırsatına sahip olmalıdır. Son koşul olarak ise güç birimleri (bölgesel örgütler vb.), baskın sistemdeki birimlere (devlet, ekonomik/politik/kültürel örgütler vb.) kıyasla kapasite açısından nispeten daha zayıf olmalıdır. Brecher, 1963 yılında bu ölçütlerden yola çıkarak Orta Doğu, Amerika, Güney Asya, Batı Avrupa ve Batı Afrika olmak üzere beş alt-sistem tanımlamıştır (Brecher, 1963, s. 220). Bunu yaparken de yeni alt-sistemlerin ortaya çıkabileceğini belirtmeyi ihmal etmemiştir. Nitekim uluslararası sistem, geçirdiği dönüşümlerle bir taraftan yeni alt-sistemler üretirken öbür taraftan mevcut alt-sistemleri ortadan kaldırmıştır.

Brecher'in alt-sistemin politik ve coğrafi bir tanım olduğu beyanı akılda tutulduğunda, uluslararası sistemi etkileme kapasitesine sahip ve özerk bir işleyişi bulunan güç merkezlerinin de bu kapsamda sayılmasının önünde bir engel görülmemelidir (Brecher, 1963, s. 220). Bu bağlamda, RF ve Çin'in oluşturmaya çalıştığı güç merkezinin böyle bir sistemi meydana getirmesi halinde, Brecher'in tespiti de karşılık bulmuş olmaktadır. Nitekim Tibi'nin (1998) hatlarını belirginleştirdiği alt-sistem analizi yaklaşımına göre bölgesel alt-sistemlerin kendine özgü yapıları ve işleyişlerinin yanında küresel sistemle etkileşimleri de bulunmaktadır. Yine Tibi'nin savına göre alt-sistemlerin ekonomik, kültürel ve etnik olarak bölünmüş bir yapı sergilemeleri durumunda büyük güçler, bu bölünmüşlüğü bölge üzerinde etki kurmak için kullanabilirler (Karaca & Yüce, 2017, s. 160). Tibi'nin bu yaklaşımı, ABD'nin RF-Çin 'müttefikliğini' gevşetip, RF ve Çin'in etki alanında nüfuz kurma girişimlerini de açıklamaktadır. Bu bağlamda alt-sistem analizi, küresel aktörlerin bu alt-sistemler nezdinde nüfuz kurma mücadelesinin ve bu alt-sistemlerin küresel politikaya etkilerinin ölçülmesine olanak tanımları itibariyle de değerlidir.

Brecher'in çalışmalarında alt-sistem analizi, daha ziyade bir analiz seviyesi işlevi görse de bu yaklaşım Soğuk Savaş döneminin koşullarında uluslararası ilişkilere dair açıklamalar getirmek için tasarlanmıştır (Brecher, 1963, s. 218). Gerek bölgesel alt-sistemlerin varlığına ve yapısal mekanizmalarına değinen ilk çalışması ile Binder (1958), gerekse Asya'daki alt-sistemlerin varlığını tespit eden Brecher çalışmalarını, Soğuk Savaş koşullarını esas alarak yürütmüşlerdir. Bu, analizleri Soğuk Savaş sonrası dönemi açıklamak için kullanırken, üzerlerinde değişiklik yapmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Sistemin nispeten küçük aktörlerini esas alan alt-sistem analizi, bu noktada günümüz uluslararası sisteminin büyük aktörlerinin ilişkilerine uygulanacaktır. Yine bununla ilintili olarak 'en az üç oyuncuya sahip olmak' koşuluyla tanımlanan alt-sistem olma şartı, RF ve Çin'den ibaret oluşturulacaktır. Çalışmanın temel iddiasının RF ve Çin'in bir alt-sistem oluşturduklarını iddia etmemesi, bunun yerine RF ve Çin'in oluşturduğu söylem ve eylem birliğinin küresel sistem üzerindeki etkilerini incelemeye odaklanması, bu yeniliklerin analiz modelini işlevsiz kılmayacağını göstermektedir. Zira alt-sistem analizi, taraflar arası ilişkilerin yoğunluğunu ve kendine özgülüğünü tespit etmektedir. Böylece, uluslararası siyasetin büyük ve küçük aktörleri arasındaki farka odaklanan alt-sistem analizi, iki büyük aktörün ilişki yoğunluğunu ölçmek için kullanışlı araçlar sunmaya devam etmektedir.

5. RF-Çin İlişkilerinin Sistemik Değeri

İki devletin ilişkileri, taşıdıkları anlam itibarıyla, küresel sistemin işleyişi ve dahası uluslararası ilişkilerin yapısının oluşması üzerinde kurucu etkiye sahiptir. Bu nedenle anlamı yeniden değerlendirilmeye ve uluslararası sistemin yapısına dair inşa edici rolü ortaya konmaya değerdir. RF-Çin ilişkileri, sistem tartışmalarının da odağındadır zira bu ilişkiyi ve ilişkinin kapasitesini ortaya koymadan sistemi doğru analiz etmek neredeyse olanaksızdır. Bu noktada alt-sistem analizinin savları, RF-Çin ilişkilerinin niteliğini ve sistemi belirleme kapasitesini öngörmek için kullanışlı bir anlam çerçevesi sunmaktadır.

5.1 RF-Çin İlişkilerinin “Yapısal” Özelliği

Herhangi bir sistemin temel yapısal özelliklerinden biri, güç yapılandırmasıdır (Brecher, 1963, s. 221). Gücün dağılımı ve seviyesini ifade eden bu ilkenin, RF ve Çin ilişkileri ekseninde oldukça yüksek bir değer ifade ettiği belirtilmelidir. Her iki aktör de güçlü ekonomilere, manevra kabiliyeti yüksek ordulara ve nitelikli insan gücüne sahiptir. Gerek sert gerekse yumuşak güç unsurları açısından hem RF hem de Çin, küresel etkinliklerini giderek arttıran aktörlerdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde her iki aktörün de kendi etki alanlarında nüfuz sahibi oldukları gözlenmektedir. Bu nüfuzun kaynağı elbette ki öncelikle askeri ve ekonomik kabiliyetlerden ileri gelmektedir. RF ve Çin’in silahlanmaya artan miktarlarda kaynak ayırması, bu bağlamda önemlidir. 2019’da dünyada silahlanmaya harcanan toplam paranın %38’lik oranını tek başına gerçekleştiren ABD’nin ardından Çin, %14’lük oranıyla dünyanın silahlanmaya en çok kaynak ayıran ikinci devletidir. RF ise %3,4’lük bir payla, Hindistan’ın ardından, silahlanmaya en çok kaynak ayıran dördüncü devlettir (SIPRI, 2020). Aynı araştırma kuruluşunun 2021 için paylaştığı veriler incelendiğinde Rusya ve Çin’in silahlanmaya ciddi miktarda kaynak ayırmaya devam ettiği gözlenmektedir (SIPRI, 2022). Rusya’nın 2022 Ukrayna müdahalesi gibi uluslararası silahlı çatışmalar ve krizler, bu harcama eğilimini kaçınılmaz olarak güçlendirecektir.

RF ve Çin’in askeri harcamaları arasındaki dengesizlik, güç dağılımının aktörlerden hangisinin lehine olduğuna ilişkin tek başına anlamlı bir veri sunmasa da RF’nin sahip olduğu ve SSCB’nin askeri mirası olarak değerlendirilen nükleer güç kapasitesinin, Çin’in nükleer güç kapasitesinden fazla olduğu açık olarak ortadadır (SIPRI, 2021). Global Fire Power’ın (2022) yaptığı değerlendirmeye bakıldığında da 2021 yılında dünyanın en güçlü ilk dört ülkesi sırasıyla ABD, RF, Çin ve Hindistan olarak görülmektedir. Küresel nükleer güç dengesinin RF lehine olduğunu gösteren tablo, Çin’in RF ve ABD’nin sahip olduğu yüksek askeri kapasiteye erişmek için büyük bir nedene sahip olduğunu göstermektedir. Askeri kapasite verilerinin hangi taraf lehine olduğunu tespit etmek kolay görünmese de bölgedeki toplam güç dağılımının RF-Çin lehine olduğu açıktır. Nihayetinde RF ve Çin’in ifade ettiği toplam güç seviyesi, şüphesiz ki artmaktadır. RF ve Çin ortaklığının küresel etkisi ise bu güç seviyesi ile doğru orantılıdır.

RF-Çin arasındaki toplam güç dağılımını etkileyen bir başka etmen, RF’nin Çin için her zaman önemli bir silah tedarikçisi olmasıdır. Özellikle 2010 sonrasında RF, Çin’in en büyük silah tedarikçisi durumuna gelmiştir. Bununla birlikte Çin, Askeri Modernizasyon Programı ile kendi teknolojisini geliştirmeye başlamıştır (SIPRI, 2020). Böylece Çin’in, RF’nin geliştirdiği silah teknolojilerinden doğrudan etkilendiği ancak ona karşı bağımlılık derecesinin azaldığı söylenebilir. SIPRI raporlarına göre Çin, havacılık ve elektronik harp silah satışlarıyla, ABD’nin ardından dünyanın en büyük ikinci silah satıcısı konumuna gelerek bu konuda RF’yi geride bırakmıştır. RF’nin silah tedarikinin yanında Çin’in özerk bir silah üreticisi olmaya başlaması gibi

faktörler birlikte değerlendirildiğinde, RF-Çin ortaklığının ifade ettiği güç merkezinin her geçen gün muhkemleştiği görülmektedir.

RF ve Çin arasında silahlanma konusunda oldukça yakın bir ilişkinin olduğu açıkça gözlenebilmektedir. Her iki devletin de yurt dışında asker konuşlandırma ve üs kurma konusunda aktif oldukları da hesaba katıldığında, oluşturdukları güç merkezinin küresel etki kapasitesinin giderek arttığı ortaya çıkmaktadır. Bu verilere küresel silah satış sayıları da eklendiğinde RF ve Çin menşeli askeri ürünlerin küresel silah pazarında kendine oldukça geniş yer bulduğu ve bu iki devletin kendi güvenliklerini sağlama noktasında bağımsız davranabildikleri görülmektedir (SIPRI, 2022).

Yukarıdaki veriler ışığında değerlendirildiğinde RF ve Çin'in oluşturduğu 'güç merkezindeki' güç dağılımının nispeten dengeli olduğu ve bu aktörlerin sadece kendi bölgelerinde değil, küresel ölçekte de etki üretebilme kapasitesine sahip oldukları tespit edilmelidir. Her iki devletin de BM nezdindeki uluslararası askeri misyonlarda görev alması ve bundan bağımsız olarak yeni üsler elde etmesi, bu bağlamda değerlendirilmelidir. Üstelik bu maddi güç unsurları, BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkıyla desteklenmekte ve küresel güvenlik konularında geniş bir hareket alanı doğurmaktadır. Bunun örneği, Rusya'nın 2022 yılında Ukrayna'ya müdahalesinde gözlenmiştir. RF, Güvenlik Konseyindeki veto gücü nedeniyle kendisini BM'nin askeri operasyonlarında muaf tutmuş; Çin de BM'nin Rusya'ya yönelik yaptırım kararına katılmayarak Rusya'nın dış politik eylemlerini zımnen desteklemiştir (Aytekin, 2022).

RF ve Çin'in ürettiği güç kabiliyetini daha açık olarak ortaya koyma ve güç dağılımlarını kavrama imkânı vermeleri açısından her iki ülkenin de demografik ve ekonomik verileri incelenmeye değerdir. Zira RF ve Çin'in sahip olduğu nüfus ve ekonomik büyüklük, tarafların ifade ettiği gücün nispi ölçüsünün tespit edilmesi için kullanışlı veriler sunmaktadır.

1.45 milyarlık nüfusuyla dünyanın en kalabalık devleti olan Çin (Worldometers, 2022a) ve 146 milyonluk nüfusuyla dünyanın en kalabalık 9. devleti olan RF (Worldometers, 2022b), dünya toplam nüfusunun yaklaşık %20'sini oluşturmaktadır. RF için nüfus yoğunluğu (kilometre kare başına düşen kişi sayısı) 8.882 iken Çin için bu sayı 147.774 olarak kaydedilmiştir (The World Bank, 2020a). 17.130.000 km² yüz ölçümü ile dünyanın en geniş topraklarına sahip ülkesi olan RF ile 9.598.094 km² yüz ölçümü ile dünyanın en geniş topraklarına sahip üçüncü ülkesi olan Çin gerek demografik gerekse ekonomik anlamda güçlü aktörler olarak öne çıkmaktadır (The World Bank, 2020b). RF'nin 1.464 milyar dolarlık GSMH'sine karşılık Çin'in 14.860 milyar dolarlık GSMH'si dikkate alındığında bu nüfusun ciddi bir pazar oluşturduğu ve iki devletin meydana getirdiği güç merkezini kuvvetlendirdiği görülmektedir. Zira Dünya Bankası'nın 2019, 2020 ve 2021 verilerine bakıldığında her iki devletin de anlamlı bir işgücüne, satın alma gücüne, tüketim ve üretim kapasitesine sahip olduğu görülmektedir (IMF, 2020).

Taraflar arasındaki ekonomik ilişkiler incelendiğinde, ekonomilerinin tamamlayıcı özelliğe sahip olduğu ancak RF aleyhine bir dengede geliştiği gözlenmektedir. Çin, RF'nin hem ihracatta hem de ithalatta en büyük ortağıyken; RF, Çin için aynı değeri ifade etmemektedir. Öte yandan Rusya Çin'e daha ziyade hammadde ve enerji kaynakları satışı yaparken Çin Rusya'ya işlenmiş ve katma değerli ürün satışı gerçekleştirmektedir (The Observatory of Economic Complexity, 2020). 2011 ile 2020 yılları arasındaki ticaret hacmi 2018 ve 2019 yılları hariç tutulmak üzere Çin lehine gelişmiş ve Çin, Rus dış ticaretindeki payını giderek arttırmıştır (Federalnaya Tomojennaya Slujba, 2021; Statista, 2020). Bununla birlikte Rusya'nın Çin için ifade ettiği ekonomik hacmin karşısında Rusya, Çin için benzer bir büyüklüğü ifade etmemektedir. Taraflar arasında simetrik bir bağımlılığın olduğu değerlendirilmekle birlikte, Rusya-Çin ekonomik ilişkileri incelendiğinde Rusya'nın Çin'e daha yüksek düzeyde bağımlı olduğu görülmektedir.

Rusya'nın Çin açısından ciddi bir enerji tedarikçisi olduğu bilinmekle birlikte Çin toplam ticareti içindeki Rusya'nın payının, Rusya toplam ticaretindeki Çin'in payından oldukça küçük olduğu kaydedilmelidir. Başka bir ifadeyle, Rusya için Çin, Çin için Rusya'nın ifade ettiğiinden çok daha büyük bir partnerdir (Lowy Institute, 2020). Bu veriler ışığında değerlendirildiğinde RF-Çin ilişkilerinin askeri anlamda RF lehine; ekonomik anlamda ise Çin lehine geliştiği gözlenmektedir.

Tüm bu veriler her iki devletin temsil ettiği güç seviyesini mutlak olarak tespit etmek için tek başlarına elbette yeterli olamazlar ancak bu konuda bir fikir verirler. Tüm bu veriler bize, RF'nin nükleer caydırıcılık kapasitesine, Çin'in ise ekonomik kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Bu iki güç unsurunu şimdilik uyumlu kullanma yeteneği geliştirme çabasında olan taraflar, kendi etki alanlarında bir güç merkezi meydana getirmektedirler.

RF ve Çin'in etkin varlığı, küresel güçlerin bu bölgedeki manevra alanını daraltmaktadır. Öte yandan bu iki aktör, nüfuz alanlarını zımnı olarak paylaşmış görünmektedir. Çin'in RF'nin etki alanında RF aleyhine ekonomik etkinliğini arttırdığı gözlemlense de Çin'in Güney Asya alt-sisteminde etkin olmasına karşın RF'nin Orta Asya'da etkin bir politika yürütmesi, bu görüşü desteklemektedir (Karaca & Yüce, 2017, s. 161). Ne var ki görünüm bu olsa da Japonya, Hindistan, Pakistan ve ASEAN'ın bölgedeki varlığı yadsınmamalıdır. Zira bu aktörler, bölgenin etkin güçleri olarak güç dağılımını ve dengesini etkileyen oyuncularlardır. Ayrıca ABD de bölgedeki etkin askeri varlığıyla RF ve Çin'in yakın bölgelerindeki güç denkleminde hesaba katılmalıdır. BAV Group'un 2018 verilerine göre dünyanın en güçlü ilk üç devleti olarak ABD, RF ve Çin sayılmıştır (Hanuschek, 2018). Bu veriler bize, RF ve Çin'in meydana getirdiği güç merkezinin ABD etkisinden muaf olma ayrıcalığına sahip olmadığını göstermektedir.

Yukarıda söylenenlerden yola çıkıldığında RF-Çin ilişkisinde bir güç hiyerarşisinin görülmediği ancak devletlerin yakın çevreleri hesaba katıldığında RF-Çin merkezi lehine bir güç yapılanması geliştiği görülmektedir. Orta Asya'daki küçük devletler ile Güneydoğu Asya'nın nispeten küçük devletleri, RF ve Çin lehine zayıf bir güç yapılanması sergilemektedirler. Bununla birlikte daha geniş bir coğrafi perspektiften değerlendirildiğinde Hindistan, Japonya, Güney Kore ve ABD'nin askeri varlığı ve Avrupa devletleri tarafından kuşatılmışlığı, RF-Çin bloğunun geniş bir güç eksenince çevrelendiğini göstermektedir (Korkmaz, 2020).

Diğer bir yapısal özellik, örgütsel bütünleşme ile ilgilidir (Brecher, 1963, s. 223). Brecher'in geliştirdiği bu yaklaşımın önemli bir diğer parametresi, RF ve Çin arasında ilişkilerin dikey yapılanmasını ortaya koymaya yönelik bakış açısı sunmaktadır. Zira iki devlet arasındaki bölgesel örgütlenmenin ve etkileşim yoğunluğunun analizi, taraflar arasındaki çok kutupluluk söyleminin 'kutup' olma kapasitesini ortaya koyan önemli bir gösterge olacaktır. Bu bağlamda RF ve Çin açısından önemli bir güvenlik tedarikçisi olan ŞİÖ'nün, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) ile olan ilişkilerini geliştirmesi, taraflar arasındaki örgütsel bütünleşme derecesini arttırmaktadır (ŞOS, 2020b). Böylece RF ve Çin, üyesi oldukları uluslararası örgütlerin koordine olmasını sağlayarak başta güvenlik olmak üzere çeşitli ekonomik ve politika hedeflerini de 'karşılıklı bağımlı' biçimde gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Yukarıda anılan örgütlenmeler yoluyla bölgesel düzlemde somut kazanımlar elde eden Rusya ve Çin, küresel düzlemde de pratik kazanımlar elde etmek için aralarındaki iş birliğini dış politikalarındaki koordinasyonu arttırmak suretiyle elde etmek istemektedirler. Bunun örneği Rusya'nın 24 Şubat'ta başlattığı Ukrayna savaşında gözlenmektedir. Taraflar bundan başka, uluslararası örgütlerde daha fazla rol almak, küresel finans sistemini geliştirmek yönünde girişimlerde bulunmak ve uluslararası krizlerin çözümünde daha etkin rol almak gibi ortak tutumları ile aralarındaki iş birliğinin küresel etkisini arttırmaktadırlar.

RF ve Çin arasında bulunan ve pek çok alanı kapsayan bütünleşme düzeyi giderek yükselmektedir. Devletlerarasında çok katmanlı bir ilişki ağının oluşması, şüphesiz ki ilişkilerdeki kurumsallığa işaret etmektedir. Taraflar arasındaki ilişkilerin kurumsallığını ifade eden ŞİÖ, başta ekonomi ve finans olmak üzere kültür ve güvenlik gibi alanlarda iki devletin etki alanlarıyla birlikte yoğun bir etkileşim sağlamasının zemini olarak fonksiyon üretmektedir. RF ve Çin bu zeminde hukuk, polisiye, finans, ticaret, güvenlik, kültür ve teknik gibi alanlarda sıkı bir ilişkiler ağı geliştirmektedir. Üstelik taraflar ortak düzenledikleri askeri tatbikatlar yoluyla da askeri kapasitelerini koordineli biçimde kullanma kabiliyetlerini geliştirmektedirler (Maslov, 2020). Güvenlik alanda geliştirilen iş birliği, tarafların bütünleşme düzeyini anlamaya ilişkin önemli bir gösterge olarak değerlendirilmelidir.

BRICS (Brazil, Russia, India, China, and the Republic of South Africa), iki devletin örgütsel bütünleşmesini temsil eden bir başka faktördür. Ekonomileri birbirine benzediği ve dünya ekonomisini gelecek 10 yılda sürükleyeceği öngörülen ekonomilerin ortaklığı olan BRICS (O'Neill, 2001, s. 6), 2009'daki ilk resmi zirvesinin ardından 2011'de kurumsallaşma sürecine girmiştir (Koçetkov, 2019, s. 84). Bu teşkilat, ekonomiyi öncelese de IMF'deki oy gücünü artırma girişimiyle üyelerinin küresel politik gücünü arttırmak için rol oynamaktadır (Bryanski, 2012). Üstelik liderler, yalnızca devlet içindeki ekonomik durumların iyileştirilmesi değil, küresel konulara acil çareler üretilmesi noktasında da bir amaca sahip olduklarını açıkça ortaya koymaktadırlar (University of Toronto, 2016). Bu etkinin artmasını arzulayan Çin, bu platformun genişlemesini de istemektedir (Bloomberg, 2022).

BRICS Artı formatıyla sistemin diğer üyeleri ile olan ilişkilerini geliştiren BRICS grubu, uluslararası sistemde daha etki olmak için girişimlerini sürdürmektedir (BRICS, 2022a). 'Küresel Kalkınma İçin Yeni Bir Çağın Başlangıcı' temasıyla 2022 yılında Çin'in ev sahipliğinde toplanan 14. BRICS Zirvesi, bu yönde atılmış kurumsal bir adım olarak değerlendirilmelidir. Zira bu zirve sonunda yayınlanan Pekin Bildirgesi, küresel yönetişimin reformu, BM Şartının desteklenmesi ancak BM Güvenlik Kurulunun reform edilmesi ve Rusya'ya karşı uygulanan baskıların haksızlığı gibi konuları içermektedir (BRICS, 2022b). Bu, 2021 yılında yayımlanan ve sistemin çok taraflılığını destekleyen BRICS ülkeleri dış işleri bakanları deklarasyonu ile birlikte düşünüldüğünde Rusya ve Çin'in, örgütsel bütünleşme noktasında ciddi bir kurumsallaşma sağladıkları ve bu kurumsallaşmanın çok kutupluluğun inşasına hizmet ettiği görülmektedir (Ministry of External Affairs of India, 2021). Çok kutupluluğun geliştirilmesi noktasında elde edilen bu kazanımlar, yapısal özellik olan örgütsel bütünleşmenin her iki devlet açısından ne denli ciddi bir seviyede olduğuna işaretler.

2019 yılı için dünya nüfusunun %41'ini, dünya GSMH'nin %24'ünü, dünya yüz ölçümünün %30'unu ve dünya ticaretinin %16'sını oluşturan BRICS için çok kutupluluğu desteklemenin mümkün olduğu kabul edilmelidir (BRICS, 2021). BRICS, ŞİÖ ile birlikte düşünüldüğünde RF ve Çin'in güvenlik, ekonomi ve politika alanlarında yoğun biçimde bütünleşmeye devam ettikleri değerlendirilmelidir. Zira küresel nitelikteki BRICS ile ekonomik manevra kabiliyetlerini arttıran taraflar, ŞİÖ ile bölgesel düzeyde güvenlik arzularını arttırmaktadırlar. Ayrıca Hindistan, RF ve Çin ile koordineli hareket ettiğinde bu aktörlerin Asya bütünlüğünü temsil etme kabiliyetini giderek geliştirdiği de söylenmelidir. Zira Hindistan, Rusya, Çin ve ABD ile geliştirdiği dengeli ilişkileri ile bölgesel ve küresel etkisini arttıran bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

RF ve Çin'i bütünleştiren ve ifade ettikleri güç merkezini sağlamlaştıran bir başka unsur, tarafların 2014 yılında imzaladıkları enerji anlaşmasıdır. Bu anlaşma ile enerji alanında RF'nin talep güvenliği, Çin'in ise arz güvenliği büyük ölçüde sağlanmıştır. Öte yandan RF, Batı pazarına olan bağımlılığını nispeten azaltırken Çin, ihtiyaç duyduğu enerjiyi güvenli ve uzun vadeli tedarik etme imkânını elde etmiştir. Enerji anlaşması ile Çin, RF'ye uzun vadeli ve yüksek

miktarda kredi vermeyi de kabul etmiştir. 2014 Enerji Anlaşması, RF'nin Çin'den 25 milyar dolar kredi anlaşması imzalaması ile birlikte değerlendirildiğinde bunun, tarafları uzun vadeli birbirine bağlayan, karşılıklı bağımlılığı arttıran ve karşılıklı güveni inşa eden bir gelişme olduğu tespit edilmelidir. (Demirtaş, 2014, ss. 1-6). Rusya'nın 24 Şubat Ukrayna müdahalesi sonrası Batı ile kötüleşen ilişkiler nedeniyle sekteye uğrayan enerji sevkiyatı, Çin gibi alıcılar vasıtasıyla Rus ekonomisini beslemeye devam etmiştir. Bu örnek de iki devletin karşılıklı bağımlılığının, ikili ilişkileri güçlendirdiği bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

RF ve Çin'i yakınlaştıran ve gerek ekonomik gerek politik gerekse askeri olarak birbirine bütünleştiren bir başka hızlandırıcı faktör ise Çin'in geliştirdiği Kuşak-Yol Projesidir. Ekonomik amacı ön planda olan ancak askeri, politik ve kültürel boyutları da içeren proje, RF'nin taşıdığı endişelere rağmen her iki devleti finansal ve stratejik olarak yakınlaştırmaktadır. Çin'in etkinliğini açık olarak ortaya koyan, muhatapları ile Çin arasında Çin'in lehine asimetrik bağımlılık oluşturan ve borç diplomasisi içeren bir mahiyete sahip olan bu girişim, RF'nin tüm çekincelerine rağmen şimdilik etkin olarak geliştirilmektedir (Karaca, 2020). Bu proje, her iki aktör için de belirli ölçüde yararlar taşımaktadır. Bu nedenle tarafların ilişkilerini muhkemleştiren bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Bütünleşme derecesi ise üçüncü bir yapısal özellik olarak öne çıkmaktadır. Bu, alt-sistem üyeleri arasındaki etkileşimin karakter ve sıklığı ile ilgilidir (Brecher, 1963, s. 227). RF ve Çin arasında yargı, polis teşkilatı, eğitim vb. alanlarda iş birliği süreçleri yakın bir geçmişte işlemeye başlasa da güvenlik, ekonomi ve dış politika gibi alanlarda yaşanan yakınlaşma ve uyum, tarafların ilişki yoğunluğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu sürecin hızını, derinliğini ve tarafların ilişkilerindeki rekabet doğasını dikkate aldığımızda bütünleşmenin, henüz yapılanma aşamasında olmasına rağmen, başarıyla ilerlediğini söyleyebiliriz.

RF ve Çin arasındaki bu bütünleşme derecesi, bölgelerinde bir güç boşluğu oluşmasının da önüne geçmektedir. Bu nedenle ABD gibi küresel oyuncular, RF ve Çin'in etki alanlarında var olabilmek için RF-Çin'in oluşturduğu 'güç merkezini' zayıflatmak zorundadır. Zira RF ve Çin'in etki alanları, uluslararası güç mücadelesinin önemli bir sahasıdır. Bölge, sadece RF ve Çin'in değil, aynı zamanda ABD, Hindistan, Japonya gibi aktörlerin de ilgi odağındadır. Nitekim bölgedeki nüfuz mücadelesi konusunda bölge içi ve bölge dışı büyük aktörler arasındaki rekabet, daha küçük devletlerle ittifak ve güvenlik ilişkileri geliştirmeyi beraberinde getirmektedir. Bunun sonucunda küçük devletler, büyük devletler tarafından ittifak sistemlerine dâhil olmaya zorlanmakta veya bir büyük güce karşı bir başka büyük güçle ittifak kurma zorunluluğu hissetmektedir. Başka bir ifadeyle, RF ve Çin'in kendi etki alanlarında kurdukları hâkimiyet, ifade ettikleri güç merkezi ve küresel politikadaki artan etkinliği, bir yandan güç merkezini oluştururken diğer yandan da kendi güvenlik zafiyetini yaratmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, RF ve Çin'in ürettiği güç merkezinden güvensizlik algılayan Japonya, Güney Kore, Endonezya ve Tayvan gibi devletler, bölge dışı aktörler ile yakınlık kurmayı seçmektedir. Mesela 2021'in başında ABD ve Japonya'nın, Çin denizinde mevcut durumu değiştirecek bir hamleye karşı ortak hareket edeceklerini yineleyen beyanları bu bağlamda değerlendirilmelidir (Mercan, 2021). Benzer şekilde ABD, Japonya, Avustralya ve Hindistan arasında özellikle denizcilik alanında iş birliğini derinleştirmeyi amaçlayan QUAD, ABD Geçici Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesinde adlandırıldığı şekliyle Hint-Pasifik bölgesinde yakın gelecekte nüfuz artırmak için iyi bir zemin oluşturmaktadır (Vanak vd., 2021). Yani RF ve Çin'in ifade ettiği güç merkezi, kendi çekici ve itici etkisini yaratmaya devam etmektedir.

5.2 RF-Çin İlişkilerinin “Dokusal” Özelliği

RF ve Çin ilişkilerinin çok kutupluluğu gerçekleştirme kapasitesini ortaya koymanın ikinci aşaması, taraflar arası ilişkilerin dokusal özelliklerini incelemeyi gerektirmektedir. Dokusal özellikler, ilişkilerin meydana geldiği ortamın özellikleri ile ilgilidir ve bu aşamada ikili ilişkilere işlevsellik kazandıran ‘değerlerin ortaklığını’, ‘siyasi sistemlerinin istikrarını’ ve ‘siyasal sistemlerin benzerliklerini’ esas almaktadır. Bu parametre serisi taraflar arasında yüksek iletişim ve ulaşım imkânı, ortak ve tutarlı dış politika yaklaşımı, uyumlu değerler sistemi, siyasal sistemlerindeki farklılığa rağmen bunun ilişkileri zedelemesini önleyen ortak çıkarlar bütünü ve küresel sistemle etkileşimlerindeki benzerlik ile tanımlanmaktadır.

RF ve Çin arasında yüksek düzeyli ve yoğun ilişkinin varlığı açıktır. Taraflar arasında geniş alandaki iş birliğini kapsayacak şekilde üç yüzün üstündeki hükümetler arası anlaşmayı, bunun delili olarak görmek gerekir (Lavrov, 2019). Taraflar arasında devlet liderleri düzeyinde gerçekleşen resmi temaslar dışında Dışişleri Bakanlığı düzeyinde düzenli ve istikrarlı görüşme trafiği de mevcuttur. Bu yoğun temas düzeyi, tarafların uluslararası sorunlar karşısında ortak tutum benimsemesini ve uygulamalarındaki tutarlılığı mümkün kılmaktadır. Üstelik tarafların ŞİÖ, BRICS ve diğer uluslararası kuruluşlarda yürüttükleri yoğun görüşmeler dikkate alındığında ortaya ciddi bir iletişim yoğunluğu da çıkmaktadır.

Taraflar arasında yürütülen yoğun görüşme trafiği, uluslararası sorunlar karşısında ortak tavır geliştirmeyi şüphesiz ki kolaylaştırmaktadır. Her iki devletin modern dünya düzeninin temel sorunları ve prensipleri konusundaki yaklaşımları birbirine çok yakındır ve kimi zaman da ortaktır (Lavrov, 2019). Dış politikalarındaki ana yönelimi çok kutupluluğun sağlanması yönünde belirleyen RF ve Çin sadece Tayvan, Kuril Adaları ve Doğu Türkistan/Sincan gibi nispeten bölgesel meselelerde değil; Kosova Krizi, Ukrayna Krizi, Suriye Savaşı, İran’ın nükleer programı, Irak’ın işgali, NATO’nun genişlemesi ve alternatif uluslararası finansal ve bankacılık sistemlerinin geliştirilmesi gibi küresel konularda da uyumlu bir yaklaşıma sahiptir.

Her iki devletin bu denli koordineli ve uyumlu biçimde ‘güç merkezini’ oluşturması, elbette ki çeşitli kolaylaştırıcı unsurlarla mümkün olabilmektedir. Bu noktada çeşitli farklarla tecrübe edilen ideolojik ortaklık, Soğuk Savaş sonrasında ABD’nin teklifi karşısında geliştirilen benzer itirazlar, Batı söylemindeki ‘öteki’ olmakta birleşmek, ekonomilerinin ve askeri yapılarının karşılıklı tamamlayıcılık özelliği taşıması ve ulusal rolleri arasında meydana gelen doğal uyum, tarafların ortak değerler sistemi üretmesini mümkün kılmaktadır. Burada sözü edilen değer sistemi, kültürel veya medeniyet bağlamında değil, iç siyaset ve dış politika eylemlerine atıf yapmaktadır. Böylece RF ve Çin ilişkileri kendine özgü dokusal özelliğini üretmiş ve ikili ilişkilerin küresel sistem nezdinde anlamı kuvvetlenmeye başlamıştır.

Taraflar arasındaki değer sistemini uyumlu kılan başka özellikler de mevcuttur. Her iki devletin de seküler sistemlere sahip olması, farklı biçimlerde de olsa serbest ekonomiyi deneyimlemeleri, Batı menşeli değerler sistemine karşı temkinli yaklaşımları, iç politikalarında özgün bir istikrar anlayışa sahip olmaları ve dış politikalarını özerk biçimde geliştirme kabiliyetleri bunlardan bazılarıdır. Bu, tarafların ilişkilerinin gerçekleştiği dokusal özellikleri görünür kılmaktadır.

Yukarıda anlatılanlar bağlamında düşünüldüğünde, uluslararası olaylar karşısında takındıkları benzer ve birbirlerini destekleyici tutumları, RF ve Çin arasındaki uyuma ve koordinasyona dair somut göstergelerdir. Çin, RF’nin Kırım politikasını, Kuril Adaları yaklaşımını ve Suriye politikasını önemli ölçüde kabul etmekte ve RF’yi uluslararası platformlarda desteklemektedir (Bilal, 2019; Yürük, 2020). Benzer şekilde RF de Sincan-Uygur Özerk Bölgesi konusundaki tutumunda (Golos Ameriki, 2019) ve Tayvan ile yaşadığı sorunlarda (Zaharova,

2019) Çin'i desteklemektedir. Tarafların 2000-2020 arasındaki BM Genel Kurulu ve BM Güvenlik Konseyi oylamalarındaki paralellik (United Nations Security Council, 2022) dikkate alındığında dış politikalarında oldukça uyumlu bir çizgide oldukları açıkça gözlenebilmektedir.

Dokusal özelliklerin ikili ilişkileri desteklediği ve çok kutupluluk söylemini somutlaştırdığı koşullarda RF ve Çin, küresel sistemle sıkı bir etkileşim içindedir. Tarafların küresel meselelerde sergiledikleri koordinasyon, ikili ilişkilerin özerkliği güçlendirmektedir. Sistemle en güçlü ve kurumsal temasını BM Güvenlik Konseyi'ndeki konumları ile sağlayan RF ve Çin, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi mevcut uluslararası sistemin yarattığı teşkilatlarda yer alırken kendi inisiyatifleriyle geliştirdikleri ŞİÖ, BRICS gibi uluslararası teşkilatları da sistemin önemli unsurları haline getirmektedirler. Bununla birlikte Kuril Adaları, Kırım'ın ilhaki, Tayvan, Senkaku/Diaoyu Adaları, Güney Çin Denizi sorunları gibi uluslararası etkiler üreten sorunların tarafları olmakla da uluslararası sistem içerisinde doğrudan temas kurulması gereken yapılarını öne çıkarmaktadırlar. Öbür yandan ŞİÖ'nün genişlemesine bakışlarındaki değişim, bölgesel denge dinamiklerini değiştirebilecek ve küresel sonuçlar üretebilecek bir yapıdadır (Karaca & Yüce, 2017, s. 176). Üstelik RF ve Çin'in çok kutupluluk söylemi bizatihi küresel sistemi biçimlendirmeye yöneliktir. Dolayısıyla RF ve Çin, sistemle olan temasını oldukça yüksek seviyede gerçekleştirmektedirler.

Bu noktada özel bir durum ortaya çıkmaktadır. Alt-sistem karakteri analiz edilen RF ve Çin, aynı zamanda küresel sistemin etkin üyeleridir. Dolayısıyla RF-Çin ortaklığının kendisi, hem alt-sistem karakteri sergilemekte hem de güç merkezi oluşturması itibarıyla küresel sistemin özerk bir oyuncusu haline gelmektedir. Başka bir ifadeyle RF ve Çin'in oluşturduğu güç merkezi, yapı ile karşılıklı etkileşim halindedir. Bu noktada mevcut uluslararası yapının çok kutupluluk özelliğinin güçlendiğini savladığımızda, Avrasya merkezli RF-Çin güç merkezinin, uluslararası sisteminin etkin aktörlerinden biri gibi davranabildiği gözlenmektedir (ŞOS, 2020a).

6. Sonuç

RF ve Çin, Soğuk Savaş sonrasının koşullarında geliştirdiği ve gerek bu koşullardan etkilenen gerekse bu koşulları etkileyen bir iş birliği inşa etmiştir. Başka bir ifadeyle, Rusya ve Çin'in içinde buldukları alt-sistemin dinamikleri, tarafları iş birliğine ve ortak bir iddia geliştirmeye yöneltmiştir. Neticede bu birliği, taşıdığı yapısal ve dokusal özellikler itibarıyla güçlü bir alt-sistem karakteri ifade ederek uluslararası sistemin yeniden yapılanmasında etkin bir rol oynamıştır ve buna devam etmektedir. Zira taraflar arasındaki iş birliği, küresel politikaya dair bir iddia taşımakta ve onu inşa etme çabasını içermektedir.

Çalışma, iki devlet arasındaki ilişkilerde güçlü iş birliği ve alt-yapı özellikleri tespit etse de elde edilen bulgular, bunun bir kutup ifade ettiğini söylemek için yeterli görülmemektedir. Nitekim tarafların da son dönemde söylemlerini çok kutupluluktan çok merkezliliğe çevirdikleri gözlenmektedir. Ancak yine bu çalışmayla, RF ve Çin'in inşa ettiği güç merkezinin ABD'nin tekliğine karşı kararlı bir tavır sergilediği ve uluslararası yapıyı çok merkezliliğe evirmek için sistematik bir çaba içinde olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki ABD, Çin'in özgün var olma biçimi ve RF'nin evrensellik iddiaları karşısında küresel konumunu korumakta giderek zorlanmaktadır. Bu bağlamda, RF ve Çin'in uluslararası sistemi etkileme kapasitelerini geliştirdikleri oranda ABD'nin tekliğinin hızla aşındığı ve uluslararası yapının çok merkezliliğe evrildiği gözlenmektedir. Neticede taraflar, çok kutupluluk iddiaları ve bu yöndeki politikaları ile güç merkezinin olgun bir örneğini inşa etmişlerdir.

Çalışmada elde edilen bir başka sonuç, RF ve Çin ilişkilerinin oluşturduğu güç merkezinin, Orta Asya ve Güney Asya devletlerini etkilediğidir. SSCB'nin ardılı olarak RF, Orta Asya'daki etkisini yeniden tesis etmiş ve bunu kurumsallaştırmışken Çin, Güney Asya'da ekonomik etkisini politik güce dönüştürme kabiliyeti kazanmıştır. RF'nin kendi etki alanını Çin'in nüfuzuna karşı ne kadar koruyabileceği başka bir çalışmanın konusu olsa da bu iki devlet, sistematik ve uyumlu ilişkileriyle küresel etkiler üretebilme kapasitesini ve kabiliyetini geliştirmiştir. Özgün tavır geliştirebilme ve uygulama gücüne ve araçlarına giderek daha fazla sahip olmaya başlayan bu iki devlet, diğer aktörlerin müdahalesine mahal verecek bir bölgesel istikrarsızlığı önleme kabiliyetini de güçlendirmektedir. Bu kabiliyet, RF-Çin alt-sistemine kendi özgünlüğünü kazandıran etmenlerden biri olarak ileri çıkmaktadır. Zira RF ve Çin, güç unsurlarını ortak hedeflere yöneltme noktasında belirli bir konsensüs inşa etmişlerdir.

RF ve Çin'in kendi hinterlandları üzerinde kurdukları hegemonya bir bütün olarak değerlendirildiğinde, taraflar arasındaki ilişkilerin alt-sistem özelliğinin belirginleştiği yukarıda saptanmıştı. Böylece RF ve Çin'in, bölgesel alt-sistem karakteri kazanan ikili ilişkiler yoluyla Soğuk Savaş sonrası oluşma sürecini henüz tamamlamamış olan sistemin çok merkezlilik karakteri kazanmasında önemli bir inşa edici rolü yerine getirdikleri söylenmelidir. Zira bu iki aktör, alt sistem özelliği taşıyan ilişkileri yoluyla hem özerk bir güç merkezi oluşturmuş hem de sistemin etkin üyeleri olmaları nedeniyle onu doğrudan etkileme gücü elde etmişlerdir. Dolayısıyla uluslararası sistem ile RF ve Çin'in oluşturduğu alt-sistem, birbirlerini karşılıklı olarak inşa etmektedir.

TEŞEKKÜR

—

FİNANSAL DESTEK

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK

Makalenin araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlandığı beyan edilmiştir.

YAZAR KATKI BEYANI

Niyazi İpek Genel katkı düzeyi %100.

Yazar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Aytekin, E. (2022, Mart 31). Çin: Rusya'ya uygulanan yaptırımlar geliştirmekte olan ülkeleri olumsuz etkileyecek. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cin-rusyaya-uygulanan-yaptirimlar-gelismekte-olan-ulkeleri-olumsuz-etkileyecek/2550788>
- Biden, J. R. (2021, March). *Interim national security strategic guidance*. The White House. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>
- Bilal, A. (2019, Aralık 18). İşte BM'nin Kırım kararına "hayır" diyen ülkeler. *Kırım Haber Ajansı*. <https://qha.com.tr/haberler/politika/iste-bm-nin-kirim-kararina-hayir-diyen-ulkeler/132973>
- Binder, L. (1958). The middle east as a subordinate international system. *World Politics*, 10(3), 408-429. <https://doi.org/10.2307/2009495>
- Bloomberg. (2022, Mayıs 21). Çin, BRICS grubunun genişletilmesini istiyor. *Bloomberg ht*. <https://www.bloomberght.com/cin-brics-grubunun-genisletilmesini-istiyor-2306840>
- Brecher, M. (1963). International relations and Asian studies: The subordinate state system of Southern Asia. *World Politics*, 15(2), 213-235. <https://doi.org/10.2307/2009374>
- BRICS. (2021). *Evolution of BRICS*. BRICS India 2021. <https://brics2021.gov.in/about-brics>
- BRICS. (2022a). *About BRICS +*. <https://brics-plus.com/#about>

- BRICS. (2022b, June 23). XIV BRICS Summit Beijing Declaration. BRICS 2022 China. http://brics2022.mfa.gov.cn/eng/dtxw/202206/t20220624_10709295.html
- Bryanski, G. (2012, June 21). Russia says BRICS eye joint anti-crisis fund. Reuters. <https://web.archive.org/web/20150410102743/http://in.reuters.com/article/2012/06/21/russia-brics-imf-idINDEE85K04C20120621>
- Çernikova, L. (2015). Rossiysko-Kitayskie Otnoşenie: İstoriya i Sovremennost [Russian-Chinese relations: History and modernity]. *Problemi Vostokovedeniya*, 2(68), 42–47.
- Çolakoğlu, S. (1999). Çin-Sovyet ittifakı döneminde (1950-1963) Orta Asya. *Bilgi*, (8), 13–25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25406/268083>
- Dedekoca, E. (2017). ABD-Çin İlişkilerinde Kriz Yönetimi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 141–168. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/391848>
- Demirtaş, Ö. (2014). Rusya ve Çin arasında imzalanan doğal gaz anlaşması [Bilgi Notu]. Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü. https://ekonomi.isbank.com.tr/ContentManagement/Documents/ar_06_2014.pdf
- Engin Güder, B. & Pekcan, C. (2020). Bir kuşak bir yol projesi çerçevesinde Çin'in Afrika politikası ve çatışma çözümü yaklaşımı. *International Journal of Politics and Security*, 2(4), 173–196. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijps/issue/54281/747093>
- Federalnaya Tomojennaya Slujba. (2021). İtogi vneşney trgovli s osnovnimi stranomi. <https://customs.gov.ru/folder/511>
- Global Fire Power. (2022). *Military strength ranking*. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>
- Golos Ameriki. (2019, Eylül 12). Rossiya podderjala deystviya kitayskih vlastey v sintzane. *Golos Ameriki*. <https://www.golosameriki.com/a/russia-supports-china-un-uighur/4997962.html>
- Güler, M. Ç., & Teke, M. A. (2021). Resmi belgeler ışığında Rusya'nın dış politika eğilimi. SETA Yayınları. <https://setav.org/assets/uploads/2021/07/R189-Rusya.pdf>
- Hanuschek, C. (2018, January 23). BAV group unveils 2018 best countries Rankings. BAV Group. <https://www.bavgroup.com/brands-culture/bav-group-unveils-2018-best-countries-rankings>
- International Monetary Fund [IMF]. (2020). *SearchReport for selected countries and subjects: October 2020*. World Economic Outlook Database. https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October/weo-report?c=922.&s=NGDPD,NGDPDPC,PPPSH,NGSD_NGDP,PCPIPCH,TM_RPCH,TX_RPCH,LUR,LP,GGR_NGDP,GGSB,GGXWDG_NGDP,BCA,&sy=2019&ey=2021&ssm=1&scsm=1&scs=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1
- İpek, N. (2022). Rusya'nın Avrasya tahayyülü: Söylem ve siyaset. İçinde A. Yıldırım & M. Akçapa (Ed.), *Dünya politikasında Avrasya: Aktörler ve stratejiler* (ss. 25-58). Paradigma Akademi.
- Karaca, R. K., & Yüce, M. (2017). The analysis of the regional sub-systems in international relations: South and East Asia as a regional sub-system. *Akademik Bakış*, 11(21), 157–182. <https://doi.org/10.19060/gav.379605>
- Karaca, R. K. (2020, Kasım 30). Kuşak ve yol projesi Çin için küresel askerî güç olma aracı mı?. *FikirTuru*. <https://fikirturu.com/jeo-strateji/kusak-ve-yol-projesi-cin-icin-kuresel-askeri-guc-olma-araci-mi>
- Kim, E. (2017, 22 Haziran). Srednaya aziya i kitay: perspektivi sotrudničestvo. *Regnum*. <https://regnum.ru/news/2291051.html>
- Kissinger, H. (2006). *Diplomasi* (İ. H. Kurt, Çev.; 5. bs.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koçetkov, N. (2019). Problemi i protivoreçie v BRICS. Çem vıgodna organizatsiya dlya rossii. *Mirovaya Ekonomika*, 3, 83–89.
- Korkmaz, H. (2020, Mayıs 14). Asya Pasifik'te jeopolitik rekabet derinleşiyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/asya-pasifik-te-jeopolitik-rekabet-derinlesiyor/1840579>
- Kotkin, S. (2016, June 15). Russia's perpetual geopolitics. *Global Affairs*. No. 3. <https://globalaffairs.ru/articles/vechnaya-geopolitika-rossii>
- Kremlin. (1997, Nisan 23). Rossiysko kitayskaya sovmeştına deklaratsiya mnogopolarnom mire i formirovaniye novogo mejdunarodnogo poradka. <http://www.legal-way.ru/agr47.php>
- Kremlin. (2005, Haziran 30). Sovmeştına deklaratsiya rosiyskoy federatsiyı i Kitayskoy Narodnoy Respubliki o mejdunarodnom poradke v 21. Veke. <http://www.kremlin.ru/supplement/3660/print>
- Kremlin. (2016). Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsiyı ot 30.11.2016 g. No: 140. <http://www.kremlin.ru/acts/bank/41451>
- Lavrov, S. (2019, Ocak 16). O rassiysko-kitayskih otnoşeniyah startegičeskogo partnyörstva. *MİD Rossii*. <https://www.mid.ru/ru/strategiceskoe-partnerstvo-s-kitaem>
- Leonard, M. (2022, June 13). The real end of pax Americana. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/japan/2022-06-13/real-end-pax-americana>
- Lowy Institute. (2020). *Trade*. <https://power.lowyinstitute.org/network-power/trade/china>
- Madra, Ö. (1971). Kruşçeff'ten sonra Çin-Sovyet ilişkileri (1965-1970). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 26(01), 273–321. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001187
- Maizland, L. (2022, June 14). China and Russia: Exploring ties between two authoritarian powers. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/background/china-russia-relationship-xi-putin-taiwan-ukraine>

- Malyarenko, E. (2014, Ekim 13). Kratkaya İstoriya Rossiysko-Kitayskih Otnoşeniy. *Kommersant Gazetesi*. <https://www.kommersant.ru/doc/2587637>
- Marakhovsky, V. (2017, Mayıs 23). Çto Nujno Znat O Kitayskoy Ugrozı i Kak Ot Neyo İzbavştsa. <https://ria.ru/analytics/20170523/1494873303.html>
- Maslov, A. (2020, Kasım 6). Rossiya i kitay: teoriçeski vosmojnıy voennyıy soyuz. *Russian Council on Foreign Affairs*. <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/rossiya-i-kitay-teoreticheski-vozmozhny-voenny-soyuz>
- Mercan, A. F. (2021, Ocak 24). Japonya ve ABD'den Güney ve Doğu Çin Denizi'nde tehditlere karşı 'kararlılık' mesajı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/japonya-ve-abdden-guney-ve-dogu-cin-denizinde-tehditlere-karsi-kararlilik-mesaji/2120834>
- Ministry of External Affairs of India. (2021, June 1). *BRICS joint statement on strengthening and reforming the multilateral system*. https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/33888/BRICS_Joint_Statement_on_Strengthening_and_Reforming_the_Multilateral_System
- Muhammed, M. & Ishiharo, S. (1998). *Hayır diyebilen Asya* (H. T. Kösebalaban, Çev.). İlke Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayımlanma tarihi 1995).
- North Atlantic Treaty Organization [NATO]. (2022, June 29). *Madrid summit declaration*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm
- O'Neill, J. (2001, November 30). *Building better global economic BRICs* (Global Economics Paper No. 66). Goldman Sachs. <https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>
- Özcan, O. (2021). Avustralya'nın Asya-Pasifik'te tehdit algısı: Sarı tehlike (1850–1914). *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(40), 865–898. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtrj.1029874>
- Özsağlam, M. T. (2019). Sınırlı stratejik ortaklık: Rusya-Çin ilişkileri. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 70-90. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/773177>
- Putin, V. (2022, 3 Şubat). Rossiya i kitay: Stretejiçeskoie partnörstvo. *Kremlin*. <http://kremlin.ru/events/president/news/67694>
- Rojkov, E. (2009, 16 Haziran). Deklaratsiya ŞOS: mnogopolarnost neobratima. *Vesti*. <https://www.vesti.ru/doc.html?id=293997>
- Saçko, G. (2003). Evraziystvo i kontseptsiya vneşney sovremennoy Rossii. *Vestnik Челябинского Государственного Университета*, 10(1), 46–55.
- Sander, O. (1966). Khrushchev'den sonra Sovyetler Birliği - komünist Çin ilişkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 21(03), 253–280. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000468
- Stockholm International Peace Research Institute. [SIPRI]. (2020). *Arms production*. <https://sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-and-military-expenditure/arms-production#expanded>
- Stockholm International Peace Research Institute. [SIPRI]. (2021). *Yearbook 2021: Armaments, Disarmament and International Security*. https://sipri.org/sites/default/files/2021-06/yb21_10_wnf_210613.pdf
- Stockholm International Peace Research Institute. [SIPRI]. (2022). *Military Expenditure 2021*. <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-and-military-expenditure/military-expenditure>
- Statista. (2020). *Value of Russian trade in goods (export, import, and trade balance) with China from 2007 to 2020*. <https://www.statista.com/statistics/1003171/russia-value-of-trade-in-goods-with-china>
- Sümer, G. (2011). Bölgesel alt sistemler karşısında demokratik barış. *Alternatif Politika*, 3(2), 198-227. <https://alternatifpolitika.com/site/dosyalar/arsiv/8-Eylul-2011/4.gultekin-sumer.pdf>
- ŞOS. (2020a, Ekim 27). *Otveti na voprosı videokonferentsii ŞOS preobrajenie evrazii*. <http://rus.sectesco.org/news/20201027/686014.html>
- ŞOS. (2020b, Eylül 5). *Sostoyalos sovmetstnaya zasedaniye ministrov oboronı ŞOS, SNG i OBDK*. <http://rus.sectesco.org/news/20200905/674466.html>
- The Observatory of Economic Complexity. (2020). *Russia/China comparison*. <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/chn#latest-trends>
- The World Bank. (2020a). *Population density*. <https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST?view=map>
- The World Bank. (2020b). *GDP*. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?view=map>
- Tibi, B. (1998). *Conflict and war in the Middle East: From interstate war to new security* (2nd edition). Macmillan Press.
- United Nations Security Council. (2022). *Resolutions (1946-2022)*. United Nations. <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-0>
- University of Toronto. (2016). *Joint statement of the BRIC countries' leaders*. <http://www.brics.utoronto.ca/docs/090616-leaders.html>
- Vanak, J. T., Souders, J., & del Mazo, K. (2021, March 30). How to operationalize the quad. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/03/how-to-operationalize-the-quad>
- Worldometers. (2022a). *China Population*. <https://www.worldometers.info/world-population/china-population>
- Worldometers. (2022b). *Russia Population*. <https://www.worldometers.info/world-population/russia-population>

- Yi, X. (2005). Chinese foreign policy in transition: Understanding China's "peaceful development". *The Journal of East Asian Affairs*, 19(1), 74–112.
- Yürük, B. (2020, Temmuz 08). Rusya ve Çin, Suriye'ye uluslararası yardımları veto etti. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ve-cin-suriyeye-uluslararasi-yardimlari-veto-etti/1902996>
- Zaharova, M. (2019, Ekim 3). Zaharova, Rusya'nın "Tayvan meselesi" konusundaki tutumunu hatırlattı. *Regnum*. <https://regnum.ru/news/polit/2737794.html>

Extended Abstract

The international system, as it has been so many times, today, is undergoing a restructuring process once again. The Russian Federation and the People's Republic of China, which are among the great states of world politics, have the capacity to influence the restructuring process of the system at both rhetorical and action levels. Because the relations of these two actors produce regional and global effects. Moreover, these two actors develop their capacities and do not hide their aims to change the system.

Contrary to the Cold War period, the RF-China relations, which became more visible in the Ukraine crisis, are following a very productive and stable course today. Although the alliance value of the institutionalized relations developed at the leadership level has not been confirmed by any agreement, the leaders of both countries emphasize at once that this cooperation is at the highest level and is very valuable. Global actors, primarily the USA, started to commemorate the RF and China together and to launch them as a 'common front'. Nonetheless we see examples of this in both leadership-level statements and official documents. There are many common points that bring RF and China together, the discourse of multipolarity stands out as the most inclusive and systemic one. The parties openly defend multipolarity in their discourses and actions and claim that only a multipolar international system in which the interests of the poles are recognized will be stable.

In the study, the construction of multipolarity as the claim of Russia and China will be examined and the validity of these claims has been tried to be tested within the framework of subsystem analysis. At this point, subsystem analysis was used as the scale of polarization tendency. Because this analysis model offers a semantic framework that ideally scales and makes RF-China relations visible. The study was dealt with at the regional subsystem level and was focused on the axis of Russia-China relations as a unit of analysis. The research question of this study is whether the multipolarity claim developed collectively by Russia and China has a practical value. Understanding this has allowed us to understand whether RF-China relations consist solely of rhetorical level or the coordination of foreign policy actions. Because if the relations between the two states do not produce practical results and do not have an impact on a regional and global scale, the multipolarity discourse developed by these two states will have no value. The main argument of the study is that the relations between Russia and China created their own hinterlands and increased the multicenter appearance of the system with the 'power center' they built. Both states have emphasized at once multipolarity with the international agreements they have made between them and continually used it in their discourses.

The analyses have shown us that the relations between the two states are gradually institutionalized, their regional influence is increasing, Russia and China are mentioned jointly by the remaining members of the system, and it has a strong vision for the future. Again the study showed that The Russian Federation and China have built a cooperation that they developed in the post-Cold War period, both affected by and affecting these conditions. This cooperation plays an active role in restructuring the international system by expressing a strong sub-system character in terms of its structural and textural features because the cooperation between these two states has a claim about global politics and includes an effort to build it.

Although the study identifies strong cooperation and infrastructure features in the relations between the two states, the findings obtained are not regarded sufficient to say that this represents a pole. At this point, it has been observed that the parties have recently turned their discourses from multipolarity to multicentrism. With this study, it has been determined that the power center built together by the Russia and China has a determined attitude against the unity of the USA and it is in a systematic effort

to transform the international structure into polycentrism. So much so that the USA is finding it increasingly difficult to maintain its global position in the face of China's original way of existence and the universality claims of the Russian Federation. In this context, it is observed that to the extent that RF and China have developed their capacity to influence the international system, the uniqueness of the USA is rapidly eroded and the international structure has evolved into polycentrism.

Another result obtained in the study is that the power center formed by Russia and China relations also affects the Central Asian and South Asian states. When Russia as the successor of the USSR, re-established its influence in Central Asia and institutionalized it, China has gained the ability to transform its economic influence into political power in South Asia. Although the extent to which Russia can protect its own domain against the influence of China is the subject of another study, these two states have gained the capacity and ability to produce global effects through their systematic and harmonious relations. These two states, which have increasingly begun to have the ability and tools to develop and implement original attitudes, are also developing the ability to prevent regional instability, which will allow other actors to intervene. When the hegemony established by Russia and China over their own hinterlands is evaluated as a whole, it has been determined that the sub-system characteristic of the relations between the parties becomes evident. Thus, it has been determined that Russia and China have played an important constructive role in gaining the polycentric character of the international system, which has not yet completed its formation process in the post-Cold War period. Yet these two actors both created an autonomous power center and gained the power to influence it directly as they are active members of the system. Therefore, the international system and the sub-system formed by Russia and China continue to build each other mutually.